

TEMA: EU

I detta Arbetslivsfakta redovisas uppgifter om sysselsättning, arbetslöshet, sociala trygghetssystem, arbetsvillkor och arbetsrelaterad ohälsa inom EU.

Antal personer i befolkning och arbetskraft 1999, miljoner

	Kvinnor	Män	Totalt
Befolkning	189,5	180,4	369,9
Varav 15–64 år			
Befolkning	123,7	123,4	247,1
Arbetskraft	73,8	97,6	171,4
Sysselsatta	65,7	89,6	155,3
Jordbruk	2,3	4,6	6,9
Industri o bygg	10,3	35,1	45,3
Tjänster	52,9	49,6	102,5
Arbetslösa	8,1	8,0	16,2

Källa: EUROSTAT

ARBETSMARKNAD

EU-området har haft en lägre ekonomisk tillväxt än USA under de senaste tjugo åren med undantag av några år på 1980-talet och 1991. Det har givit en betydligt lägre sysselsättningsstillväxt och högre arbetslöshet. Under de senaste åren har dock utvecklingen varit ganska gynnsam inom EU och tydliga mål för sysselsättningen har utarbetats, bl.a. att 67 procent har sysselsättning 2005. Arbetslösheten 2000 var 4,0 procent i USA och uppskattas till 8,4 procent inom EU och 6,6 procent inom OECD-området.

Det finns likheter men också skillnader avseende problem på arbetsmarknaden inom EU. Den övergripande utmaningen för åtminstone de närmaste 30 åren för nästan samtliga EU-regioner är en åldrande befolkning och arbetskraft. Det beror på en låg nativitet och en ökad medellivslängd. Befolkningen i arbetsför ålder minskar därför samtidigt som antalet äldre än 60 år ökar med 50 procent under de närmaste 25 åren. Redan nu minskar den aktiva befolkningen i Italien och i delar av Spanien, Portugal, Grekland, Frankrike, Storbritannien, Tyskland och Sverige. De över 80 år ökar snabbast, vilket påtagligt ökar behovet av vård och omsorg.

Ökande rekryteringsproblem gör det nödvändigt att mobilisera grupper som i dag står utanför arbetsmarknaden samt att kompetensutveckla arbetslösa. I många länder finns en stor arbetskraftspotential bland kvinnor, invandrare och i gruppen 55–64 år. Det har blivit van-

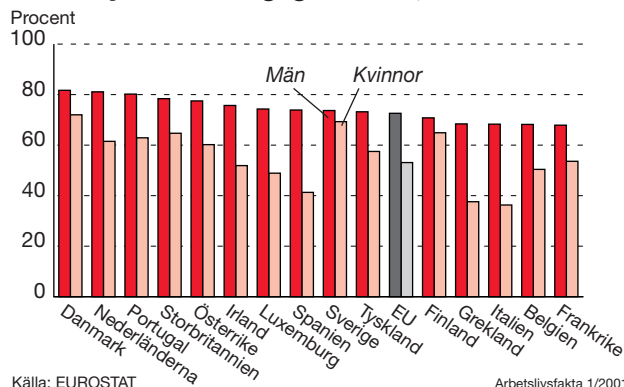
1 januari 2001 bildades Arbetsmiljöverket av Arbetarskyddsstyrelsen och Yrkesinspektionen.

- Fler pensionärer
- Färre arbetslösa
- Högre arbetstempo
- Mer arbetsrelaterade problem

ligare att lämna arbetsmarknaden före den lagstadgade pensionsåldern och i viss mån diskrimineras äldre när de söker arbete. Det är också nödvändigt att öka den yrkesmässiga och geografiska rörligheten inom och mellan nationerna. Det kan även bli aktuellt att öka arbetskraftsinvandringen och minska deltidssysselsättningen.

Sverige tillhör de länder som haft en god sysselsättningsutveckling. Mellan 1997 och 2000 ökade sysselsättningen med i genomsnitt 2 procent per år, vilket kan jämföras med 1,5 procent för EU-området. Det finns emellertid några länder som haft en starkare utveckling än Sverige, nämligen Irland, Finland, Nederländerna, Luxemburg, Portugal samt Spanien. Dock är sysselsättningsgraden högre i Sverige än i dessa länder. Sverige sysselsatte 71,6 procent av befolkningen (15–64 år) 1999, vilket kan jämföras med 62,8 procent i hela EU. Grekland och Italien hade den lägsta sysselsättningsgraden (drygt hälften av befolkningen i aktiv ålder) medan Danmark, Sverige och Storbritannien hade högst andel.

Sysselsättningsgrad 1999, 15–64 år

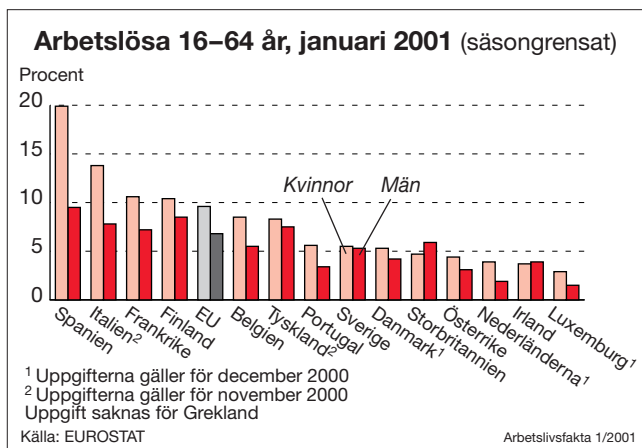

I Arbetslivsfakta redovisas aktuell och samlad information om utvecklingen inom arbetslivet. Ytterligare exemplar och tidigare nummer kan beställas från Publikationsservice, Arbetsmiljöverket, Box 1300, 171 25 Solna, tel 08-730 97 00, fax 08-730 98 17. Arbetslivsfakta och OH-bilder kan också hämtas från www.av.se och www.rfv.se.

Sysselsättningsgraden bland kvinnor uppgick i Sverige till 64,7 mot 53,1 procent inom EU-området. Skillnaden är störst för kvinnor över 54 år. Närmare 76 procent av svenska kvinnorna i åldern 55–59 år hade ett jobb 1999 mot endast 39 procent inom EU.

Det är vanligare att svenska män över 54 år har ett jobb än i övriga EU. Även Sverige måste dock bli betydligt bättre på att ta tillvara de äldre i framtiden för att klara av att möta kommande stora pensionsavgångar. Närmare 78 procent av åldersgruppen 55–59 år hade jobb i Sverige vilket kan jämföras med 50,7 för EU. Det låga deltagandet i arbetslivet bland äldre i många länder beror på att det finns en tro att ökade förtida utträde från arbetsmarknaden ökar sysselsättningen för ungdomarna. Det finns dock inget belägg för att detta fungerar i praktiken. Många länder som har ett litet deltagande av äldre på arbetsmarknaden har trots det en hög ungdomsarbetslöshet. Exempel på detta är Italien, Frankrike, Belgien, Spanien. Å andra sidan finns flera länder som kombinerar fler äldre på arbetsmarknaden med en relativt låg ungdomsarbetslöshet. Storbritannien, Danmark, Irland och Sverige är goda exempel.

Deltidssysselsättningen varierar kraftigt bland EU-länderna. Vanligast är den i Nederländerna med ca 40 procent av de sysselsatta. En anledning är att nederländerna stimulerades att arbeta deltid under 1980-talet för att minska arbetslösheten. Sverige kommer som god tvåa med sina 24 procent och tredje plats intar Danmark med 20 procent. Sammantaget inom EU arbetar 17 procent deltid och lägst andel har Spanien, Portugal och Italien där färre än 10 procent arbetar deltid. I samtliga länder är det kvinnorna som dominerar deltidssysselsättningen. Inslaget av tillfälliga anställningar utgjorde 13 procent av samtliga anställningar inom EU 1999, dvs. ungefär samma nivå som Sverige. Spanien har den klart högsta andelen och den uppgick till hela 33 procent. En orsak till detta är att Spanien har den striktaste lagstiftningen för att säga upp fast anställda. Det är något vanligare för kvinnor att inneha en tillfällig anställning än för män och det gäller samtliga EU-länder.

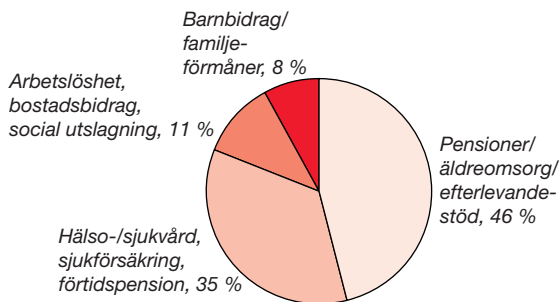
Den öppna arbetslösheten varierar kraftigt mellan EU-länderna. I januari 2001 var 8 procent av arbetskraften inom EU arbetslösa. Högst arbetslöshet uppvisar Spanien med närmare 14 procent och lägst Luxemburg med endast 2 procent. Sveriges arbetslöshet redovisas till 5,4 procent, dvs. betydligt högre än den officiella. Det beror på att EU och OECD inkluderar studerande som aktivt söker arbete till de arbetslösa. Av statistiken (exkl. Grekland) framgår att 6 EU-länder har en högre arbetslöshet än Sverige och 7 länder en lägre. Arbetslösheten har minskat kraftigt inom EU sedan mitten av 1990-talet. Trots detta är nivån mycket hög i vissa regioner. Jämfört med 1995 är arbetslöshetsminskningen störst i Irland, Nederländerna, Danmark, Portugal, Finland och Sverige. Minst minskning uppvisade Österrike, Luxemburg och Österrike medan arbetslösheten låg på en något högre nivå i Tyskland. Jämfört med 1999 har dock arbetslösheten minskat även i Tyskland.

Ungdomsarbetslösheten (yngre än 25 år) är dubbelt så hög som den totala arbetslösheten. Störst är skillnaden i Belgien medan Tyskland och Österrike har ungefär lika nivå på ungdomsarbetslösheten som den totala arbetslösheten. Inslaget av långtidsarbetslöshet (arbetslösa mer än ett år) är av mindre omfattning i Sverige än i många andra länder. Störst är inslaget i Belgien, Irland och Italien. Ungefär 60 procent av de arbetslösa hade en arbetslöshetstid överstigande 1 år i dessa länder 1999.

SOCIAL TRYGGHET

Inom EU har de aktiva åtgärderna för att göra det lättare för arbetslösa att få ett arbete fått ökad tyngd. Motivet är att minska såväl bidragskostnaderna som den sociala utslagningen. Tonvikten har lagts på fasta jobb men andra faktorer som t.ex. hälso- och sjukvård samt tillgång till bostäder har framhållits. Åtgärder för att förbättra anställningsbarheten har riktats till arbetslösa, kvinnor som vill återgå till arbetslivet efter en tid i hemmet, personer med funktionshinder och förtidspensionärer. Särskilda satsningar har gjorts för arbetslösa ungdomar och långtidsarbetslösa i samtliga medlemsländer. I exempelvis Belgien, Danmark, Tyskland, Frankrike och Nederländerna har stödåtgärder i form av rådgivning, yrkesvägledning och yrkesutbildning kompletterats med program för subventionering av anställning och skapande av arbetstillfällen. I Danmark är emottagande av socialbidrag beroende på om man deltar i program för att öka möjligheten att försörja sig själv. Ett liknande system för de som vill komma i åtnjutande av minimiinkomstgaranti införs nu i Italien. I flera länder utvidgas möjligheten att behålla förmåner och bidrag även om man erhåller ett arbete. Detta ökar incitamenten för den arbetslöse att söka jobb.

Kostnader för det sociala trygghetssystemet, 1998

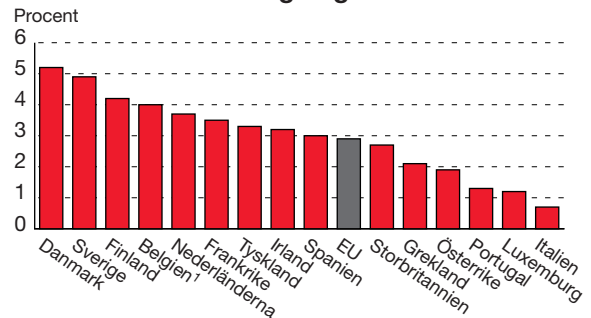

Källa: EUROSTAT

Arbetslivsfakta 1/2001

Totala kostnaderna för det sociala trygghetssystemet i EU skattades 1998 till 18 000 miljarder kronor.

Stöd för arbetslöshet, bostadsbidrag och social utslagning 1998. Andel av BNP

¹ Kostnader för bostadsbidrag saknas

Källa: EUROSTAT

Arbetslivsfakta 1/2001

SOCIALFÖRSÄKRINGEN

Varje medlemsland har sitt eget socialförsäkringssystem och det finns stora variationer. Socialförsäkringssystemen samordnas genom en speciell förordning. Den styr vilket lands socialförsäkringslagstiftning som ska gälla i olika situationer till exempel när en person bor i ett land och arbetar i ett annat.

Utvecklingen av antalet sjukdagar och förtidspensioner varierar stort. I Sverige har antalet nybeviljade förtidspensioner ökat med 21 procent sedan 1995 och antalet sjukdagar med 50 procent från 1998. I Danmark har

sjukdagarna ökat med 19 procent mellan åren 1995 och 1999 medan antalet nybeviljade förtidspensioner har minskat med 46 procent. I Österrike har antalet sjukdagar minskat med 11 procent under andra halvan av 1990-talet men antalet nybeviljade förtidspensioner ökade med knappt 75 procent under samma period. Denna kraftiga ökning har till stor del orsakats av en privatisering av statliga företag, vilket i sin tur lett till ökad förtidspension p.g.a. arbetsmarknadsskäl. Även i Tyskland har antalet sjukdagar minskat under 1995–1999 medan antalet förtidspensionärer ökat kraftigt.

Sjukskrivningsprocessen för ett urval länder

Land	Sverige	Danmark	Finland	Tyskland	
Läkarintyg krävs	Dag 8	Från dag 1 men vanligtvis först månad 2	Dag 1	Dag 3	
Sjuklön från arbetsgivare	Nivå	80 %	100 %	–	100 %
	Period	14 dagar	14 dagar (privatanställda) hela perioden (offentliganställda)	Se sjukpenning	42 dagar
Rehabiliteringsbehov	Arbetsgivare utreder inom 8 veckor	Kommun utreder månad 2 och därefter var tredje månad	Folkpensionsanstalten utreder kring dag 60	Sjukassan utreder kring dag 43	
Sjukpenning	Nivå	80 % upp till 606 SEK per dag	100 % upp till 3 520 SEK per vecka ¹	Angivet i SEK per månad ¹ 70 % -17 450 + 40 % 17 450–26 840 + 25 % 26 840	70 % från dag 43
	Maximitid	Ingen tidsbegränsning	Upp till 53 veckor under en 18-månadersperiod	300 vardagar	78 veckor under en 3-årsperiod
Förtidspension, nivå vid fullständig arbetsoförmåga	ca 65 %	ca 65 %	ca 60 %	ca 70 %	
Omprövning	Tidsbegränsat sjukbidrag finns. Omprövning av förtidspension möjlig	Arbetsförmåga > 50 % inom 5 år < 50 % ingen obligatorisk omprövning	Nej	Nej. Tillfällig förtidspension före 58 år kan beviljas då återgång till arbete är trolig	

¹ Beloppsgränserna enligt gällande kurs i mars 2001.

ARBETSFÖRHÅLLANDEN

Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor i Dublin har regelbundet genomfört undersökningar i EU. År 2000 intervjuades ett slumpmässigt urval om sammanlagt 21 500 anställda i de 15 länderna om sina arbetsförhållanden. Studierna visar att samtidigt som nya stressrelaterade problem tillkommit finns gamla problem kvar.

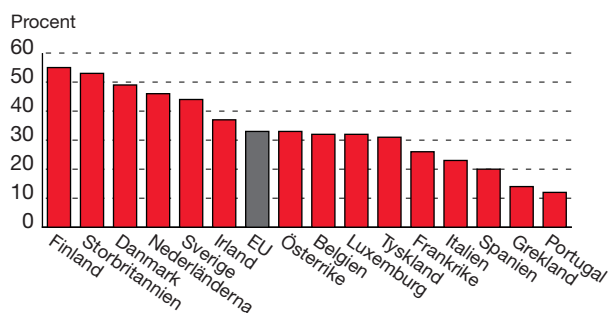
Andel anställda med smärtsamma och tröttnande arbetsställningar resp. högt arbetstempo 2000

	EU	Sverige
Arbetsställningar	47 %	51 %
Arbetstempo	56 %	66 %

Smärtsamma och tröttsamma arbetsställningar är vanligt. I en samlad bedömning i EU-länderna uppgav 12 länder att problemen är vanligast inom byggbranschen. I Sverige är det dock vanligare bland kvinnor än bland män. Att bära eller lyfta tungt är också vanligt, 37 procent av de anställda uppger detta mot 44 procent i Sverige. 14 av länderna bedömer att problemen är vanligast inom byggbranschen. Repetitivt arbete är utbrett fast det inte ökat, 57 procent mot 43 procent i Sverige (46 % kvinnor och 40 % män). 9 av länderna bedömer att problemen är vanligast inom livsmedelsindustrin.

En ökande andel av de anställda, 56 procent, hade ett mycket högt arbetstempo, och 60 procent arbetar med snäva deadlines. Tempot styrs i första hand av krav från kunder, klienter etc. (67 %) och i andra hand av kollegornas arbete (48 %). Sverige ligger högre än genomsnittet för EU. Länderna har mycket olika uppfattning om vilka branscher som är mest drabbade.

Andel anställda som fått utbildning av arbetsgivaren de senaste 12 månaderna, 2000

Källa: ESWC

Arbetslivsfakta 1/2001

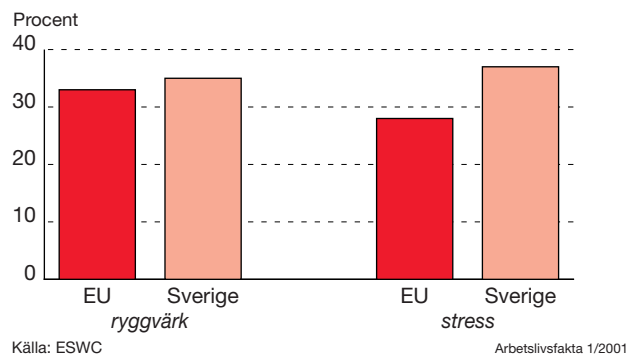
Utbildning är ett viktigt stöd när det ställs ökande krav och för att göra arbetstagaren mer rustad på arbetsmarknaden. Var tredje anställd har under det senaste året fått ta del av en utbildning som tillhandahållits eller bekostats av arbetsgivaren.

Anställningsförhållandet spelar stor roll för arbetsvillkoren. En utsatt grupp är de med tillfällig anställning. De har i högre grad tröttsamma och smärtsamma arbets-

ställningar, repetitivt arbete och ett högt arbetstempo. De kan i mindre grad bestämma sin arbetstakt och de får mindre utbildning i arbetet.

ARBETSRELATERAD OHÄLSA

Andel anställda med ryggvärk resp. stress relaterat till arbetet 2000

Källa: ESWC

Arbetslivsfakta 1/2001

En ökad andel anställda rapporterar arbetsrelaterade problem. Vanligast under 2000 var ryggvärk, stress, muskelvärk i nacke och axlar samt trötthet. Ryggvärk och trötthet har ökat under senare år. Länderna bedömer att de muskuloskeletala problemen är vanligast inom byggindustrin och jordbruket. Stress bedöms vara vanligast inom hälso- och sjukvården respektive undervisningsområdet.

Repetitivt arbete ökar andelen med ryggvärk och muskelvärk i nacke och axlar.

	Ryggvärk	Muskelvärk i nacke, axlar
Repetitivt arbete	48 %	37 %
Ej repetitivt arbete	19 %	11 %

Stora skillnader rapporteras mellan de som kontinuerligt arbetar i ett högt arbetstempo och de som aldrig gör det. Ryggvärk (46 % mot 25 %), Stress (40 % mot 21 %), Muskelvärk i nacke och axlar (35 % mot 15 %).

Arbetsolyckor med mer än 3 frånvarodagar per 100 000 anställda var 4 089 år 1998 inom EU. Lägst ligger Sverige, Irland och Storbritannien, högst Spanien och Portugal. Sett över perioden 1994–1998 har en minskning skett med ca 10 procent.

ARBETSLIVSFAKTA

Redaktör för detta nummer: Tord Strannefors

För ytterligare information kontakta:

Arbetsmarknadsstyrelsen

Tord Strannefors tel 08-586 060 00

Arbetsmiljöverket

Elisabet Broberg, tel 08-730 90 00

Riksförsäkringsverket

Hillevi Rydh tel 08-786 90 00

Socialstyrelsen

Ulf Larsson tel 08-555 530 00

ISSN-1400-9439